

AMNESTY

Ihmisoikeuksien puolesta.

1/2015

Hinta 5,50 €

SÄILÖSSÄ

**Donatella Rovera tutkii kriisejä • Sri Lankan uusi alku?
Eduskuntavaalit 2015**

Tässä numerossa

17 Suomen sulkemat

”En enää pystynyt ajattelemaan järkevästi. Aloin nähdä näkyjä, joissa puhuvat päät hokevat, että sinun on pakko palata Italiaan”, kolmen lapsen äiti **Oyinola Ibidokun** kuvailee viikkoja Konnunsuon säilöönottokeskuksessa. Sitten kaikki sumeni.

28 Voiko sanavapaudelle asettaa rajat?

”Jos haluaa kertoa terrorismista, ei pidä piirtää pommia profeetan päähän, vaan käsitellä terrorismin taustaa ja sitä, mistä se johtuu”, sanoo toimittaja **Wali Hashi**. Hän keskustelee graafikko **Ville Tietäväisen** kanssa vapaudesta, vastuusta ja velvollisuudesta.

- 3 **Tekijät:** Voikukkia ja munia
- 5 **Pääkirjoitus:** #FreeRaif
- 6 **Lyhyesti:** Boko Haramin hyökkäykset
- 8 **Uskalla kysyä!** Onko puhdas ympäristö ihmisoikeus?
- 9 **Nyt:** Eduskuntapuolueet Amnestyn tentissä
- 12 **Henkilö:** Kiharatukka kriisien ytimessä
- 16 **Kolumni:** Hyvää matkaa persläpeen!
- 25 **Asiaa:** Muutoksen tuulia Sri Lankassa
- 27 **Matkalla:** Balin puolustajat
- 31 **Kulttuuri:** Merkintöjä Guantánamosta
- 32 **Aktivisti:** Asianajaja antaa risuja Suomelle
- 33 **Toimi!** Nuorten aktivistien tapaaminen Ruotsissa
- 35 **Menot:** Ruusuja vai ei?

Reportaasi.

Konnunsuon uudessa säilöönottokeskuksessa
ulkomaalainen tuntee itsensä vangiksi. Päivät
ovat pitkiä eikä tulevaisuudesta ole tietoa.

LUKKOJEN TAKANA

Teksti Kaisa Viitanen Kuvat Katja Tähjä

”POIKANI PELASTI HENKENI”

Viime vuoden lokakuussa **Oyinola Ibidokun** astui poliisiautosta aidatulle pihalle ja yritti ymmärtää, mihin oli lastensa kanssa joutunut. Poliisit sulki portin. Nelimetrisen aidan päällä kimmelsi piikkilanka, ja edessä kohosi punatiilinen kerrostalo, jonka ikkunoissa oli kalterit. Nainen oli ymmällään.

35-vuotias Ibidokun nosti nelikuisen **Diamond**-pojan syliinsä ja katsoi, että kolmevuotias **Daniel** ja kahdeksanvuotias **David** pääsivät liikkeelle. Eteisessä henkilökunta tutki koko perheen metallinpaljastimilla ja kirjasi heidät taloon tuleviksi.

”Mihin meidät oikein on tuotu?” Ibidokun kysyi.

Säilöönottokeskukseen, kuului vastaus.

”Olin jo arvannut sen, mutta silti vastaus romahdutti minut.”

Ibidokun tiesi mitä säilöönottokeskus tarkoittaa. Hän oli asunut Suomessa vastaanottokeskuksissa. Ne ovat turvapaikanha-

kijoiden avoimia asuntoloita, joista voi lähteä ulos. Säilöönottokeskuksesta – tai oikeaoppisesti sanottuna vastaanottokeskuksesta – ei pääse ulos, ja silloin kun ovi aukeaa, saattajana on yleensä poliisi ja suuntana lentokenttä.

Ennen Joutsenon säilöönottokeskukseen joutumista nigeriläinen Ibidokun odotti turvapaikkahakemuksensa käsittelyä kahdeksan kuukautta. Hän tuli Suomeen Italiasta, jossa hän elätti itsensä seksityöläisenä. Esikoispoika David syntyi Nigeriassa, Daniel Italiassa ja Diamond kesällä Suomessa.

Syksyllä 2014 Suomen maahanmuuttovirasto löysi Ibidokunin sormenjäljet eurooppalaisesta tietokannasta. EU-käytännön mukaisesti viranomaiset päättivät siirtää perheen takaisin Italiaan tutkimatta Ibidokunin hakemusta.

”Henkilökunta kertoi, että Konnunsuon säilöönottokeskus oli ihan uusi ja olimme melkein ensimmäisiä asukkaita”, Ibidokun kuvailee saapumista Joutsenoon odottamaan palautusta.

ENNEN JOUTSENON säilöönottokeskukseen avautumista Suomessa oli vain yksi säilöönottokeskus, joka sijaitsee Helsingin Metsälässä. Sen 40 petipaikkaa ovat jatkuvasti täynnä, ja poliisi joutuu makuuttamaan ulkomaalaisia poliisiputkissa.

Konnunsuon entiseen vankilaan remontoitiin aikuisten miesten huoneiden lisäksi erityinen lapsiperheiden osasto. Sieltä Ibi-

dokunin perhe sai huoneen. Pojat nukkuivat kerrossängyssä, äidille ja vauvalle oli parisänky. Daniel ihastui leluhuoneen pehmo-Karviseen, David pelasi käytävän tietokoneella.

Perheosastolla sai liikkua vapaasti, mutta jos lapset halusivat ulos keinumaan tai laskemaan liukumäkeä, tarvittiin vartija availemaan ovia. Ibidokun ei stressiltään pystynyt keskittymään lapsiinsa. Häntä itketti jatkuvasti. Välillä hän aneli esikoistaan vaihtamaan vauvan vaipat, kun ei itse pystynyt.

”Paluu kolmen lapsen kanssa Italiaan tuntui mahdottomalta.”

Ibidokunilla ei ole Italiassa kotia eikä sukua. Ainoa tapa ansaita elantoa olisi palata kadulle seksityöhön. Ibidokun mietti, kuinka lasten kävisi. Suomessa oleskelun aikana Ibidokunin italialainen turvapaikanhakijan oleskelulupa oli umpeutunut. Jos Italian viranomaiset palauttaisivat hänet Nigeriaan, vastassa olisivat samat vaikeudet, joiden vuoksi hän lähti.

”En enää pystynyt ajattelemaan järkevästi. Aloin nähdä näkyjä, joissa puhuvat päät hokivat, että sinun on pakko palata Italiaan”, Ibidokun kuvailee sietämättömältä tuntuneita viikkoja säilössä.

Sitten kaikki sumeni.

IBIDOKUN HERÄSI kosketukseen ranteellaan. Lääkäri kertoi hänen päätyneen sairaalan psykiatriselle osastolle.

”Minulle kerrottiin, että olin yrittänyt hirtettyä lakanaan, mutta David oli ehtinyt hälyttää apua.”

Kun äiti kiidätettiin ambulanssilla sairaalaan, lapset otettiin pikaisesti huostaan ja vietiin lappeenrantalaiseen sijaisperheeseen. Sairaalassa Ibidokunin rintoja pakotti, ja hän kysyi, voisiko saada edes Diamond-vauvan luokseen imetettäväksi. Lääkäri ei suostunut.

Kun lääkäri viidennen päivän jälkeen arvioi Ibidokunin olevan kotiutumiskunnossa, papereihin kirjattiin paluu vastaanottokeskukseen. Poliisi kuljetti kuitenkin Ibidokunin säilöönottokeskuksen askeettiseen eristysselliin. Henkilökunnan mielestä se oli ainoa vaihtoehto, koska itsetuhoinen käytös vaati tarkkailua ja ainoastaan eristyssellissä oli kameravalvonta.

Saavuttuaan takaisin säilöönottokeskukseen vahvasti lääkitty Ibidokun nukahti heti mutta järkyttyi herättyään sellistä.

”Ne lukot saivat minut hulluksi.”

Seuraavana päivänä Ibidokun vietiin takaisin perheosastolle, jossa hänen tavaransa oli siirretty toiseen huoneeseen. Siitä Ibidokun oli kiitollinen. Päivää myöhemmin palasivat lapset.

”Daniel juoksi hellyydenkipeänä suoraan syliini. David oli etäinen ja hoki haluavansa päästä vankilasta takaisin sijaisperheeseen”, Ibidokun kuvailee. Hän yritti imettää vauvaa, mutta tämä kieltäytyi ottamasta rintaa.

Kun Ibidokun oli ollut toipumassa itsemurhayrityksestään sairaalassa, poliisit olivat edistäneet palautusta Italiaan. Kun perhe oli jälleen päässyt yhteen Joutsenossa, poliisit tulivat kertomaan lähtöpäivän. Liputkin oli jo hankittu.

”Kun konstaapelit kysyivät, suostunko lähtemään hyvällä vai heittäydynkö hankalaksi, en osannut sanoa mitään. He vakuuttivat vievänsä minut vaikka käsiraudoissa”, Ibidokun sanoo.

IBIDOKUN JA LAPSET eivät ole enää Konnunsuolla. Viimeisenä keinonaan Ibidokun naputti säilöönottokeskuksen tietokoneella hakusanat ”asyl”, ”law” ja ”Finland”. Hän löysi siirtolaisasioihin erikoistuneen lakimiehen, joka pyysi Ibidokunia kirjoittamaan tarinansa vaikka käsin. Henkilökunta faksasi paperit Helsinkiin, ja lakimiehen onnistui keskeyttää palautuslennon valmistelu.

Nyt perhe asuu Kristiinankaupungin vastaanottokeskuksessa ja odottaa uuden turvapaikkahakemuksen käsittelyä. Uusi toivo Suomeen jäämisestä on herännyt.

Jos lapset halusivat ulos keinumaan tai laskemaan liukumäkeä, tarvittiin vartija availemaan ovia.

”VANKEUS PAHENTAA KAIKKEA”

Huppupäinen **Idemudia Godwin** liukastelee jäisellä pihalla. Aidat tulevat nopeasti vastaan, mutta Godwin on päättänyt käydä joka päivä ulkona. Sitä säilöönottokeskuksen terveydenhoitaja hänelle suositteli, kun 31-vuotias Godwin valitti päänsärystä ja ahdistuksesta.

”Pelkään tulevani hulluksi. Haluaisin avata ikkunan ja pae-ta”, Godwin sanoo. Miehen tennarit lipsuvat jäällä. Aidan yli ei näe. ”Vaikka pääsisinkin vapaaksi, minne menisin? Täällä on pelkkää metsää.”

Godwinin takki ei pidä kauan kylmää. Vartija avaa oven ja Godwin lamsii portaat miesten osastolle. Jokaisella asukkaalla on oma selli ja siihen oma avain. Sänky on vankilan vanhaa, vankkaa armeijamallia. Pöytä on tilaa säästävasti taitettava ja jakkara siirreltävässä. Jääkaappi pitää Godwinin ruokalautasen kylmänä.

”Herään miten sattuu. Haen lounas- ja päivällisruuan tänne ja syön sitten kun on nälkä”, nigerialainen Godwin kertoo.

Hän valvoo yöt, koska unilääkkeet eivät tehoa.

”Jos nukahdan, painajaiset ovat kammottavia. Vankeus pahentaa kaikkea.”

Godwin on ollut Suomessa kuukauden. Kun mies saapui lentokentälle, hän kuvitteli päässeensä suojaan ja anoi turvapaikkaa. Poliisi pidätti hänet saman tien, koska Godwinilla ei ollut passia tai muuta henkilöpaperia. Vankilamaisiin oloihin telkeäminen oli Godwinille yllätys, mutta säilöönottoyksikön henkilökunta saa häneltä kehuja.

”He todella huolehtivat meistä. Pyysin henkilökuntaa ostamaan päivärahoillani vanupuikkoja ja vartalovoidetta. Hämästyin, kun he toivat vaihtorahatkin takaisin”, Godwin kertoo. Hän, kuten muutkin säilöönottoyksikön varattomat asukkaat, saa kahden euron päivärahaa.

Godwin on käynyt kahden viikon välein oikeudessa kuulemassa, että säilöönottoa jatketaan hänen taustansa selvittämiseksi.

”Ilman televisiota oloni olisi paljon, paljon pahempi. Kun olen tosi yksinäinen, nigerialaiset elokuvat sentään lohduttavat.”

Joka televisioista näkyy 200 kanavaa, 22 kielellä. Pelkästään arabiankielisiä kanavia on 22. Godwin katselee nigerialaiskanavien lisäksi BBC:tä ja Al Jazeeraa. Suomalaisohjelmia hän ei ole koskaan katsonut.

”En tiedä miltä suomen kieli kuulostaa.”

”ENITEN IKÄVÖIN ÄITIÄ”

Tupakkahuoneessa **Dogus Açer** kumartuu seinää vasten, painaa sytyttimen katkaisijaa – ja pian jo henkoset lievittävät hermostuneen 19-vuotiaan miehen oloa. Tulitikut ja sytkärit ovat täällä pannassa. Turkkilainen Açer laskee olleensa säilössä 40 vuorokautta.

”Sukulaiseni Turkissa ja Suomessa ovat huolissaan. Kukaan ei ymmärrä, miksi jouduin lukkojen taakse”, Açer sanoo.

Tupakan jälkeen Açer palaa huoneeseensa ja alkaa järjesteellä jääkaapistaan herkkuja pöydälle. Suomessa asuva setä on toimittanut hänelle hedelmiä, pistaasipähkinöitä, mehuja

ja kääretorttua. Yhtäkkiä pienessä sellissä on juhlatarjoilu.

Açer näyttää kannettavalta koneeltaan Facebookista kuvia kotiin Istanbuliin jääneestä moottoripyörästä, autosta ja ennen kaikkea äidistä.

”Äiti soittelee minulle jatkuvasti. Minulla on häntä valtava ikävä.”

Açer ei osaa englantia kovin hyvin, joten hän näppäilee setänsä numeron. Suomessa parikymmentä vuotta asunut mies kertoo Açerin tilanteen: Hän on joutunut Turkissa ongelmiin poliisin kanssa ja viettänyt ennen Suomeen lähtöään puoli vuotta vankilassa. **Kurdiperhe kuuluu alaviittivähemmistöön, minkä vuoksi heitä vainotaan. Nyt perhe pelkää, että jos Açer palautetaan Turkkiin, hän päätyy vuosiksi vankilaan.** On pakko vain odottaa, mitä maahanmuuttovirasto sanoo turvapaikkahakemuksesta.

Puhelun päätyttyä Açer kertoo olevansa tylsistynyt ja huolissaan. Tekemistä ei juuri ole: ”Näittekö ulkona lumiukon? Minä tein sen eilen.”

”EPÄTIETOISUUS HAJOTTA PÄÄN”

Gambialaisen **Mame Malick Joben** huoneessa soi reggae. Pöydällä on mikropopcornpakkaus, jonka entinen säilökaveri lahjoitti ennen käännytysmatkaansa.

”Yritän pysytellä tyynenä ja nauttia hyvistä olosuhteista”, Jobe sanoo. 29-vuotias mies ei käy kuntosalilla eikä ulkona. Television kanavatarjontakaan ei häntä kiinnosta. Jobe kuuntelee musiikkia ja käy alakerran tupakkahuoneessa.

”Totta puhuen on tosi turhautunut olo.”

Vielä reilu kuukausi sitten Jobe asui Rovaniemen vastaanottokeskuksessa ja tienasi elantonsa jakamalla mainoksia. Sitten yhtäkkiä turvapaikkahakemus ei mennyt läpi, ja poliisit ilmoittivat käännyttävänsä miehen Gambiaan.

”Ne käyttivät sähköistä lamautinta vaikka makasin jo lattialla”, Jobe kertoo. Hän lensi kolmen poliisin saattamana Rovaniemeltä Helsinkiin, sieltä Brysseliin ja lopulta Gambiaan.

”Gambialaiset poliisit alkoivat heti solvata minua. Suomalaispoliisien piti rauhoittaa tilanne. Lopulta gambialaiset kieltäytyivät ottamasta minua vastaan”, Jobe kuvaa saapumista Gambiaan.

Koko seurue palasi takaisin ja Jobe tuotiin Konnunsuolle odottamaan jatkoa. Jobe näyttää ranteitaan, joissa näkyvät kuukauden vanhat, liian tiukkojen käsirautojen aiheuttamat avoimet hiertymät.

Uudesta käännytyksestä ei ole ollut puhetta. Jobe ei voi muuta kuin odottaa. Hän haluaisi tietää säilöönoton keston.

”Epätietoisuus hajottaa pään”, Jobe kuvailee. Vaikka palautus ensi kerralla onnistuisi, mies aikoo tavalla tai toisella palata takaisin Eurooppaan.

”Olen asunut Espanjassa yhdeksän vuotta, mutta Rovaniemellä viihdyin parhaiten. Voisin jatkaa siellä töitä”, Jobe sanoo.

**Hän lensi poliisien
saattamana
Rovaniemeltä Helsinkiin,
sieltä Brysseliin, lopulta
Gambiaan – ja taas
takaisin Helsinkiin.**

”MITEN VIATON VOI JOUTUA VANKILAAN?”

Kuntosalin ovi aukeaa kuudelta. Huoneessa, joka on yhdistetty kahdesta vankisellistä, on kuusi erilaista kuntoilulaitetta.

Ghanalainen **Raj Salifu** tempaisee paidan päältänsä ja alkaa temppuilla tangolla.

”Kaikki tietävät, että minä olen tämän paikan paras”, 24-vuotias mies sanoo. Vuorossa on vatsalihasliikkeitä, kuntopyörää ja varovasti ylätaljaa.

”Olen kertonut henkilökunnalle, että tämä laite on rikki. Se voi tempaista olkapään sijoiltaan. Silti kukaan ei korjaa sitä”, Salifu sanoo ja osoittaa ylätaljaa.

Ghanalainen Salifu on nähnyt Suomesta vain sen, mitä säilöönottokeskuksen ikkunoista näkyy: lumisen pihan ja vasta-

päisen tiilitalon, jossa toimii turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus. Sen asukkaat kulkevat kahdesti päivässä pihan halki ruokalaan. Salifun puolelta vapautteen ei pääse, ja henkilökunta tuo keittiön valmistaman ruuan suljetun osaston ruokapöytänsä.

”Henkilökunta väittää, ettei tämä ole vankila, mutta mikä muu tämä muka on.”

Salifu lensi Suomeen toisen ihmisen passilla. Tarkoitus oli hakea turvapaikkaa ja aloittaa uusi elämä.

”Euroopassa puhutaan ihmisoikeuksista, mutta meillä niitä ei ole. Ei ketään voi laittaa vankilaan ilman rikosta”, Salifu sanoo.

Hän näyttää älypuhelintaan ja kertoo saaneensa sen veljeltään, joka pelasi aiemmin Moskovassa jalkapalloa.

”Puhelin on täynnä hänen kuviaan. Siellä on myös kuva hänen passistaan. Nyt Suomen poliisi luulee, että se olen minä, ja kaikki paperini on tehty hänen nimellään.”

Salifu vetää treenin jälkeen mustan t-paidan päälleen. Se on vähän iso. Maahan saapuessaan hänellä oli vain yksi vaatekerta. Keskuksen muut asukkaat antoivat joitakin vaatteita. Toissapäivänä henkilökunta toi talvitakin, hanskat ja pipon, mutta niitä Salifu ei ole vielä tarvinnut.

Säilöönotto Suomessa

SUOMESSA SULJETAAN vuosittain noin 1500 ulkomaalaista säilöönottokeskukseen. Säilöönottoyksiköitä on kaksi: Helsingin Metsälässä ja Joutsenon Konnuvuonolla. Paikkoja on yhteensä 70.

Ulkomaalainen voi joutua säilöön monesta syystä. Säilöönottoyksikön ovi aukeaa, jos ulkomaalaisen henkilöllisyys on epäselvä tai jos viranomaisen mielestä säilöönotto on välttämätöntä henkilön maasta poistamisen varmistamiseksi. Viranomaiset voivat sulkea ulkomaalaisen säilöön myös silloin, jos he epäilevät hänen syyllistyvän Suomessa rikokseen. Laki jättää viranomaisille paljon tulkinnanvaraa etenkin siitä, missä tilanteissa säilöönoton katsotaan varmistavan maasta poistamisen. Siksi säilöönottotutut kokevat vapaudenriiston usein mielivaltaisena.

Päätöksen säilöön ottamisesta tekee poliisi tai rajavartiolaitos. Käräjäoikeus tutkii päätöksen oikeellisuuden kahden viikon välein, mutta päätökset muuttuvat harvoin oikeudessa.

Säilöönoton kesto vaihtelee joistain päivistä pisimmillään jopa vuoteen. Konnuvuonon säilöönottoyksikössä on lokakuusta

alkaan ollut kuusi perhettä ja yhteensä 12 lasta. Nuorin lapsista oli alle puolivuotias. Perheet ovat olleet Irakista, Nigeriasta, Syyriasta ja Albaniasta, ja säilöönottot ovat kestäneet keskimäärin 10 vuorokautta.

SÄILÖÖNOTTOKESKUS EI OLE hyvä paikka lapselle. Useissa lääketieteellisissä tutkimuksissa säilöönoton on todettu olevan lapsille erittäin haitallista: he eivät kehity ikätoveriensä tavoin, ovat usein masentuneita, itsetuhoisia ja tekevät ikätovereitaan enemmän itsemurhia. Vanhemmat menettävät säilöönottoyksikössä usein kyvyn huolehtia lapsistaan. Suomessakin on tehty useita huostaanottopäätöksiä säilöönottoyksiköissä.

Säilöönnotolle on olemassa useita vaihtoehtoja, kuten ilmoittautumisvelvollisuus, elektroninen valvonta ja valvottu asuminen. Kahta jälkimmäistä ei kuitenkaan ole kirjattu nykyiseen lainsäädäntöön, joten viranomaiset turvautuvat usein suoraan säilöönottoon.

Säilöönottokeskuksen arki toistaa samaa kaavaa. Kuntosalilla käynti on Raj Salifun päivän kohokohta. Taustalla Dogus Açer ja Idemudia Godwin.

Kawsu Jawneh pelkää käännytystä eikä pysty nukkumaan. Päivärytmi on sekaisin. Hän syö ensimmäisen ateriansa vasta kello 20.45.

Kaisa Viitanen ja Katja Tähjä tekevät parhaillaan valokuvadokumentaristista tietokirjaa, joka kertoo karkotetuista siirtolaisista.

”MINUT VIEDÄÄN VÄÄRÄÄN MAAHAN”

Kello lähestyy iltayhdeksää, kun **Kawsu Jawneh** tulee huoneestaan. Henkilökunta on peililasin takana omassa tilassaan. Heihin saisi yhteyden kumartamalla keskusteluluukun luokse, mutta parikymppisellä Jawnehilla ei ole heille enää mitään asiaa.

Mies työntää lautasellisen kanaa ja riisiä mikroon ja istahtaa odottamaan aamiaisensa lämpenemistä. Jawneh on lähdössä Konnunsuolta ylihuomenna. Poliisi on varannut lennon Gambiaan.

”En ymmärrä miksi Gambiaan. Minä olen malilainen”, Jawneh sanoo. Hänellä on käsitys, että Gambia valikoitui käännytyskohdeeksi hänen puhumansa mandinka-kielen vuoksi.

”Eihän mandinka mitään todista. Sitä puhutaan seitsemässä Afrikan maassa.”

Unet ja ruokahalu ovat kadonneet. Jawneh on laihtunut sääliönoton aikana. Hän kertoo ajattelevansa jatkuvasti Afrikasta Eurooppaan taittamaansa matkaa, sen vaatimia uhrauksia ja työmäärää.

”Venematka Libyasta Italiaan oli painajainen. Nyt minua ollaan palauttamassa takaisin. En voi kestää sitä”, Jawneh sanoo. Eniten hän pelkää menettävänsä mielenterveytensä.

”Afrikassa monet hullut ovat Euroopasta palautettuja nuoria miehiä, jotka eivät kestä paluuta. Rukoilen, ettei minusta tule sellaista.”